

Reorganiseren in de snelkookpan

De organisatie van de overheid krijgt heel wat meer belangstelling van bestuurskundigen dan van politici. Niet onbegrijpelijk. De kiezers vinden zich sneller op over 1,65% salariskorting, over 5.000 woningwetwoningen, over een fregat voor Portugal of een rel bij Dodewaard. De burger kan het overheidsbeleid toch al niet eenvoudig beoordelen en reageert op concrete, directe maatregelen. Wat heeft hij met de organisatie van de rijksdienst te maken? Dat is een technisch probleem, waar je zo nodig een organisatie-adviseur bijhaalt. Hij ziet geen verband tussen de organisatie van departementen en het beleid dat deze beslisfabrieken voortbrengen. De politici kunnen met het reorganiseren van een verouderde organisatiestructuur van de overheid geen stem winnen. Ook al laten de kiezers hen rustig hun gang gaan, als ze wél reorganiseren.

Eén groep kiezers is wél geïnteresseerd: de betrokken ambtenaren. Zij zullen bijna steeds een reorganisatie afwijzen. Want de organisatiestructuur is een tot een skelet geworden machtsrelatie, en wijzigingen daarin veroorzaken grote onzekerheid, verlies van posities. Ten slotte: leidt een reorganisatie eigenlijk wel tot het beoogde doel? Een vraag waarop het antwoord te laat kan worden gegeven. Tegen die tijd is alles anders, zitten er nieuwe bewindslieden, en kan niemand meer aantonen dat eventuele vooruitgang berust op de reorganisatie. Wanneer reorganisatiemaatregelen worden genomen is er derhalve reden tot grote verbazing.

Al enkele jaren geleden is de Commissie herstructurering rijksdienst, of, zo men wil, de Commissie-Vonhoff, de organisatie van de rijksoverheid als belangrijk probleem gaan onderzoeken. Een aantal rapporten, alle voorzien van originele titels, verscheen. Wat bleek? De organisatie van het rijk is een kernprobleem, een essentiële oorzaak van het verschijnsel dat in de rijksdienst veel wordt geschreven, gelezen en gepraat, doch weinig beslist.

Belangrijker nog dan deze analyse van gezaghebbende deskundigen is de politieke erkenning van deze feiten: in officiële

staatsstukken, zoals de toelichting op de begroting van minister Wiegel, kon men lezen dat de rijksauto in het zand was vastgereden. Zijn opvolger Van Thijn investeerde veel energie en politieke „goodwill” in de reorganisatie en benoemde een rijkscommissaris ter zake. In onderhandelingen met het Departement van Binnenlandse Zaken kregen delegaties van gemeenten te horen dat het decentraliseren, het reorganiseren van overheidstaken, uiteraard niet lukte aangezien zij toch ook wel konden begrijpen hoezeer alle anderen dat saboteerden. De directeur-generaal Binnenlands Bestuur, thans de minister van Wel(zijn) Volksgezondheid) *Ku*(tuur), hield gedurig lezingen, waarin hij zijn collega's van andere departementen alsmede de politici de onwil tot wezenlijke veranderingen voor de voeten wierp. Daarmee was in feite de problematiek van organisatie van de rijksdienst een politiek probleem geworden. Jammer dat dit gepaard ging met in boetekleding gehulde heren als Van Agt, Wiegel en Brinkman, die bij uitstek op dit mislukken dienden te worden aangesproken, in plaats van de biecht afgenomen.

De Haagse beslisfabrieken zijn derhalve dusdanig vastgelopen dat de politici hun gepaste afkeer voor reorganisatiemaatregelen hebben laten varen: herverkaveling van departementen staat nu op de politieke agenda. Neen, sterker nog, enkele beslissingen zijn „in een achternamiddag” tijdens de formatie genomen. Niet op basis van de eerder genoemde rapporten van de Commissie-Vonhoff op advies van de rijkscommissaris of op basis van nieuwe, zorgvuldige analyses. Tegen die beslissingen, het samenvoegen van CRM en Volksgezondheid, onder het afvoeren van Milieu naar Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, alsmede het overhevelen van Landschapsbeheer naar het Departement van Landbouw, is onmiddellijk kritiek gezezen vanwege het abrupte karakter van de besluitvorming. Begrijpelijk. Wanneer een bedrijf reorganiseert zonder een behoorlijke procedure, inspraak van de betrokkenen, onderbouwing van de te nemen be-

sluiten, dan staat de vakbeweging pal en stellen vele leden der Staten-Generaal vragen.

Nu is er eigenlijk weinig commotie bij vakbeweging of parlement. Geheel ten onrechte, denk ik. Want reorganisatie bij de rijksdienst is niet alleen een politiek probleem, het heeft ook vergaande maatschappelijke gevolgen. Niet slechts voor de betrokken ambtenaren. De komende jaren zullen de sporen van Lubbers „economische winter” vertonen. Er zal heftig worden bezuinigd. Wanneer alle departementen onder zware bezuinigingsdruk komen te staan, zullen de harde kernen binnen die departementen relatief het meeste weerstand kunnen bieden, de zachte zullen relatief zwaar inleveren. Bij de reorganisatie zijn steeds zachte sectoren bij bikkelharde gevoegd. Zet die samen onder druk, en de zachte gaan het eerst ten onder. Zo zal het CRM-beleid het verliezen van Volksgezondheid, Milieu moeten inleveren ten koste van Volkshuisvesting en Landschapsbeheer lijden onder Landbouw. Reorganiseren in de snelkookpan van de formatie. Weest echter steeds overtuigd van de politieke reikwijdte van beslissingen van politici.

Berg